

[Náboženství, posvátno a potřeba „prázdného místa“]

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[\[Příležitostné poznámky, 1956\]](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 25. 1. 1956
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 25. 1. 1956

[Náboženství, posvátno a potřeba „prázdného místa“]

Podstatou náboženství je taková životní atituda, takový životní styl, k jehož základní struktuře náleží uctívání svaté věci nebo osoby, úcta, úděs, náklonnost, podrobenost posvátnu. Tabu je od náboženskosti neodmyslitelné. Jde však o to, že je tím svatým, posvátným či prostě tabu něco, nějaká věc, předmět menší či větší, zvíře nebo osoba, skutečná nebo vymyšlená (rovněž předmět skutečný nebo vymyšlený), na nichž vždy ulpí něco z neposvátnosti, z pozemskosti. V tom pak je jádro věci: něco pozemského se stává nadpozemským, je vytrženo ze své profánnosti a nadáno posvátným leskem. Součást obyčejného světa je povýšena na nadsvětovou skutečnost a postavena na místo, které má zůstat prázdné. Člověk už nemůže vykročit, protože před ním je svatost, a tu všechny kroky musí stanout. – Je to ostatně možné i tak, že každé vykročení se vztáhne na „svatost“, resp. „fetiš“ a odvodí se z nich tak, že „vykročení“ přestane být vykročením. Tak fatalismus, teorie všezahrnujících zákonitostí, resp. faktorů, sociálních sil apod. Fetišismus může nabýt a nabývá vskutku i „vědecké“ podoby.

Vyústění celé křesť[anské] tradice theologické v „th[eologii] krize“ v tom smyslu, že jde jen o ustavičné očišť[ování] „prázdného místa“. Odřezávají a odsekávají se všechny souvislosti světa božího, resp. samotného Boha se světem lidským i přírodou, přičemž termín, slovo se drží. Na „prázdné místo“, takto ustavičně uvolňované, však nesmí nic přijít. Vše, co by se tam ocitlo, je „bůžek“, „bál“.

Člověk přesahuje svou danost; může ji však transcendovat jedině tak, že má kam vykročit, tj. že tu je volné místo pro vykročení. Člověk vykračuje nejen bezprostředně svou biologicky založenou aktivitou, nýbrž programově. Tj. dělá si na počátku obraz toho, co udělá, má koncepci, koncipuje svou akci. Tato koncepce musí ponechat „prázdné místo“ „prázdným místem“, a to nejen pro sebe, ale vůbec, tedy i pro jiné. V rozporu s lidským bytím i určením je pokus zrušit sobě či jinému (nebo třeba i všem) „prázdné místo“. Jednou z funkcí, resp. vlastností „prázdného místa“ je právě i možnost vykročit, a tím i možnost sebe přesáhnout, transcendovat. Tam, kde je tato možnost rušena, tam se znelidšť[uje], tam se provádí to, čemu se v křesť[anské] tradici říká hřích.

25. I. 56